

об'єднання, на початку 18 століття, парламенти двох країн були об'єднані, а судова система Шотландії залишилася недоторканою і, як і в Англії, указом вона була зроблена незалежною від виконавчої та законодавчої влади. У наші дні королева за порадою прем'єр-міністра призначає верховних суддів у шотландський суд. У наші дні виконання правосуддя не є обов'язком королеви: вона не виносить вироки і не бере участі в судових процесах, але за традицією всі суди і все, що з ними пов'язане, є королівської прерогативою, тому у Великобританії суди – Королівські суди, судді – судді Її Величності, в'язниці – тюрми Її Величності. У галузі права королева діє тільки за порадою її міністрів. За їхньою порадою або рекомендацією вона призначає верховних суддів, уряд, нагороджує титулами і проводить амністію або пом'якшення вироку [3; 89-90].

На сьогоднішній день наявність у Великобританії монархічної форми правління є символом стабільності, який забезпечує єдність нації. Політичний нейтралітет монарха зумовлюється тим, що він фактично не має можливості керувати країною та вносити власні корективи у політичне життя держави. Для маси британців це – насамперед декоративний інститут, що дозволяє спостерігати деталі побуту королівської сім'ї, церемоніалів, що для пересічних людей, які живуть зовсім в іншій сфері, представляється чимось схожим на живий сюжет з чарівної казки. Ось чому королівський двір ретельно піклується про підтримку недоторканності зовнішніх атрибутів своєї величі й винятковості.

Список використаної літератури:

1. Асланян Г. Британський парламент: історія і сучасність // Парламент. – 2001. – №6. – С. 55.
2. Великобританія: Церква, монархія, суспільство // Людина і світ. – 2000. – №10. – С. 20-23.
3. Гайдуков Л. Така не схожа на інших Велика Британія//Політика і час. –2003. – №12. – С. 88-90.
4. Остапенко Г.С. Британская монархия от Эдуарда VIII до Елизаветы II // Новая и новейшая история. – 2000. – №4. – С. 167-183.

Гриник О., Лісовик М.

ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

У статті досліджуються основні зміни та сучасні тенденції в європейській політиці ФРН, провідна роль Німеччини всередині ЄС в умовах затяжної фінансово-економічної кризи єврозони. Окреслені поточні результати пошуку шляхів виходу з кризи та можливий вплив подальшого політичного і економічного розвитку Європейського Союзу на Україну.

Ключові слова: розширення Європейського Союзу, Східна політика ФРН, європейська політика Німеччини, інтеграція, зовнішньополітична стратегія.

Актуальність даної теми полягає в тому, що політична система Німеччини є несхожою на жодну систему в світі, проте цей факт не заважає їй бути однією з найпрогресивніших країн. Характерною рисою зовнішньої політики сучасної Німеччини є використання переважно несилових засобів для реалізації

політичних цілей, що передбачає розширену багатосторонню та двосторонню співпрацю, орієнтацію в міжнародних відносинах на спільні інтереси та цінності. Та, незважаючи на швидкі темпи розвитку міжнародного середовища, появу нових загроз і викликів, традиційним напрямом німецької дипломатії залишається європейська політика. Актуальність теми не викликає сумнівів через трансформації, які відбуваються у зв'язку з п'ятим розширенням ЄС, намаганням поглибити політичну інтеграцію в ЄС. Європейська політика ФРН є об'єктом дослідження С. Погорельської, Є. Іорданської. Механізми впливу ФРН в ЄС, політику ЄС щодо України аналізує у своїх працях С. Кондратюк. Незважаючи на кількість досліджень з даної тематики, саме ця проблема є актуальною та невирішеною.

Об'єднання Європи та зміцнення інтеграції в рамках Європейського Союзу з самого початку становили головний пріоритет для Німеччини, а сама Німеччина відіграє в ЄС ключову роль. Однак кризові явища в Євросоюзі призводять до суттєвих змін у настроях європейської громадськості стосовно подальших перспектив європейської інтеграції. Тривалість та складність пошуку шляхів виходу з важкої політичної та економічної кризи ЄС свідчить про наявність відчутних розколів всередині спільноти. У багатьох державах ЄС різко знизився рівень суспільної згоди щодо можливості подальшої інтеграції нових членів. Німеччина завжди була активним прибічником розширення ЄС. Проте, сьогодні німецька влада закликає до паузи з метою консолідації та поглиблення інтеграції всередині самого ЄС. Європейська політика ФРН стає дедалі більше орієнтованою на забезпечення власних національних інтересів та на безпрецедентне розширення сфери свого фінансового контролю всередині Євросоюзу. Водночас загрозливих масштабів набуває в країні євроскептицизм, причому це стосується як політичних, так і економічних аспектів. Експерти та опозиційні політики все більше закидають владі Німеччині брак амбіцій та стратегічного бачення. Євроскептичні настрої останніми роками притаманні більшості держав-членів ЄС. Однак, зважаючи на розміри, значення та роль Німеччини, її євроскептицизм потенційно може мати дуже великий негативний вплив на майбутнє «європейського проекту» загалом. [2; с.43]

В німецькому експертному середовищі все частіше лунають заклики до напрацювання нової стратегії Німеччини щодо Європи. Активність Німеччини на європейському напрямку завжди була дуже високою. Ідея Шенгенської угоди бере свій початок від двосторонньої німецько-французької ініціативи. Розбудова економічного та валютного союзів, включно із зміцненням ролі Європейського центрального банку (ЄЦБ), відбулася під визначальним впливом Німеччини. Оформлення Європейської політики безпеки та оборони було ініційовано під час німецького головування в ЄС у 1999 р. Під час свого наступного головування у ЄС у першому півріччі 2007 р. ФРН вдалося надати потужного поштовху для початку перегляду Європейської Конституції та розробки нового установчого договору ЄС - тоді Реформаторського договору (в подальшому - прийнятого Лісабонського договору (ЛД). Донедавна

європейська політика Німеччини базувалася на наступних константах: - міцний «тандем» із Францією, який розглядався як «мотор інтеграції»; - підтримка менших держав-членів ЄС, для яких Німеччина відігравала роль «мосту до Брюсселю» з метою захисту їх національних інтересів на загальноєвропейському рівні; - посилення ролі Європейської Комісії (ЄК) та Європейського Парламенту (ЄП), - роль головного «платника» до бюджету Євросоюзу без наполягань на інституційному представництві в структурах ЄС пропорційно розміру внесків. Сьогоднішні реалії свідчать про певний перегляд констант. Зміни в європейській політиці Німеччини обумовлені, насамперед, новими рамковими умовами у політиці розширення Євросоюзу. Після падіння «залізної завіси» ключовим зовнішньополітичним пріоритетом ФРН була стабілізація внутрішньої ситуації у центральній та східноєвропейських державах та розширення ЄС за їх рахунок. [4; с. 37-40]

На сучасному етапі є очевидним, що процес інтеграції держав ЦСЄ відбувся без належної імплементації задекларованих механізмів. ЄС все ще не вдалося подолати суттєві розбіжності в економічному розвитку держав-членів (розрив у рівнях доходів у найбідніших та найбагатших державах сягає 35 разів). Провал проекту Європейської Конституції, ускладнення в процесі ратифікації ЛД та його імплементації, боргова криза Греції та криза Єврозони засвідчили, наскільки важкою є оптимізація процесів прийняття рішень та впровадження їх результатів у ЄС-27. Через це європейська політика Німеччини стає дедалі одноосібною та орієнтованою насамперед на національні інтереси. Довідково: Вже на початку 2000-х років у риториці федерального уряду дедалі частіше підкреслювалася пріоритетність німецьких національних інтересів, а канцлер неодноразово критикував дії Єврокомісії. Сьогодні одним з беззаперечних промахів Г. Шрьодера вважається виступ канцлера разом з президентом Франції Ж. Шираком за відміну жорстких обмежувальних заходів в європейському Пакті стабілізації та зростання. Наслідком цього стало значне послаблення Маастрихтських критеріїв дефіциту. Це своєю чергою призвело до так званого феномену «негативної інтеграції» внаслідок посилення обурення та занепокоєння серед менших держав-членів ЄС становленням «двокласової» Європи, в якій Німеччина та Франція диктують свої правила. Під час «Великої коаліції» (Християнсько-демократичного союзу / Християнсько-соціального союзу (ХДС/ХСС) та СДПГ, 2005-2009 рр.) теза про пріоритетність національних інтересів навряд чи була пом'якшена; при останньому «чорно-жовтому» уряді (ХДС/ХСС та Вільна демократична партія (ВДП), з 2009 р.) тенденція продовжується. Свого часу, спостерігався певний розкол у тандемі Німеччини та Франції, а владний баланс помітно зсунувся у бік ФРН. Розходження стали особливо очевидними після приходу до влади у Франції (у травні 2007 р.) президента Ніколя Саркозі, висловлювання якого неодноразово носили образливий для Німеччини характер, а амбіційні проекти йшли врозріз з політикою ФРН та свідчили про небажання Франції відігравати у «тандемі» другорядну роль. В умовах поглиблення світової фінансово-економічної кризи розкол у керівному тандемі загрожував дієздатності всього Євросоюзу, що

змусило сторони наприкінці 2008 р. дійти компромісу та знову об'єднати зусилля. Тому, незважаючи на перманентні розходження «тандему» двох держав в якості «мотору європейської інтеграції», на сьогоднішній день нема альтернативи, бо здатність Берліну та Парижу знаходити консенсус у впровадженні різних політик є об'єднувальним чинником навколо певних рішень для більшості країн, аніж дії однієї з них. Нині, помітно зменшується підтримка Німеччиною Європейської Комісії. В своїй промові в Брюгге федеральний канцлер Ангела Меркель проголосила перехід від «методу співтовариств» до «методу союзу». Таким чином, більшої ваги набуває Європейська Рада, в якій Німеччина має великий вплив. [3; с.16-17]

Одним з основних нововведень Лісабонського договору є впровадження посади Президента Європейської Ради (ЄР). ЄР перетворюється на постійний орган із секретаріатом, що було частиною німецько-французького переговорного пакету щодо Європейської Конституції, при чому тодішній президент Франції Жак Ширак виступав за посилення ролі Європарламенту та Єврокомісії. Запровадження ж постійної посади президента свідчить про посилення міждержавних управлінських тенденцій в ЄС. Європейська Комісія в такому випадку відчутно втрачає владні повноваження. Також можна констатувати все більше дистанціювання Німеччини від інтересів менших країн. Це є своєрідним наслідком зменшення ваги Єврокомісії, яка завжди представляла інтереси насамперед даних держав - членів. Експерти пояснюють це зростанням владної ваги Відомства федерального канцлера проти Міністерства закордонних справ ФРН у сфері європейської політики Німеччини. Фактично у всіх ключових сферах європейської політики домінує персона федерального канцлера, і ЄС тепер є справою канцлера. Наразі, у Німеччині відчутно наростає спротив щодо сплати до бюджету ЄС непропорційно великого внеску, порівняно з іншими державами. Такі настрої беруть свій початок також з часів Г. Шрьодера, який намагався впроваджувати послідовний курс на зниження німецького внеску до європейського бюджету. Однією з ключових причин такої позиції став фінансовий тягар об'єднання ФРН. Відмінності в економічному розвитку Західної та Східної Німеччини досі не вдається подолати. Як наслідок, сьогодні переважна більшість населення країни, яке раніше розглядало європейську інтеграцію як засіб сприяння економічному зростанню, тепер розглядає її як економічне навантаження. Небажання Німеччини надалі бути головним донором європейського бюджету співпало і з тією обставиною, що економіка ФРН переросла внутрішній ринок ЄС. Німеччина 10 разів посідала 1-е місце у світі за обсягами експорту, випереджаючи США та Японію, однак в 2009 р. поступилася Китаю, а в 2010 р. вже посіла 3-тє місце. Частка зовнішньої торгівлі ФРН у ВВП є дуже високою (у 2010 р. - 71,6 %). Зважаючи на це, Німеччина дуже зацікавлена у розширенні своєї присутності на зовнішніх ринках. В 2010 р. експорт товарів ФРН становив 951,9 млрд євро, імпорт - 797,6 млрд. (позитивне зовнішньоторговельне сальдо - 154,3 млрд. євро) [3; с.18-20].

Важливим етапом європейської інтеграції стало створення економічного та валютного союзу та введення єдиної європейської валюти євро. Німеччина отримала чи не найбільшу вигоду від його впровадження. Втім, вагання Німеччини на початку боргової кризи Греції навесні 2010 р. щодо доцільності втручання та допомоги грецькому уряду ледь не призвели до дуже негативних наслідків і дестабілізації усїєї Єврозони. Результатом тривалих та надзвичайно складних перемовин всередині ЄС стало запровадження в травні 2010 р. «Європейського фонду фінансової стабільності» (European Financial Stability Facility (EFSF)). Це було лише тимчасовим запобіжним заходом, втім через загрозу подальших дефолтів деяких держав Єврозони даний механізм був терміново реформований, що призвело до надзвичайного посилення ролі Німеччини у сфері контролю та розпорядження фінансами Фонду, а також борговими зобов'язаннями держав ЄС. На думку аналітиків впливового глобального аналітичного ресурсу Stratfor, сьогодні Німеччина фактично контролює EFSF, і як результат, від неї тепер залежить доля усіх держав ЄС, яким потрібна або рано чи пізно знадобиться фінансова допомога. Затяжна криза нині охоплює все більше держав-членів Єврозони, до зони ризику потрапила навіть Франція. Успіх подолання кризи значною мірою залежить від Німеччини як найбільш сильної та стабільної економіки ЄС. На порядку денному стоїть питання значного посилення управління фінансами та контролю за бюджетною дисципліною. Німеччина та Франція виступають за інституціоналізацію цієї сфери, зокрема через створення т.зв. економічного уряду ЄС, який би контролювався урядами держав-членів. Це, в свою чергу, потребує внесення змін до установчих договорів ЄС. Ідею уряду підтримують не всі. І хоча рішення останніх двох самітів ЄС вказують на чіткий рух у даному напрямку, існують ознаки очевидного розколу всередині Євросоюзу [1; с. 44-45].

Висновки для України. На сучасному етапі Європейський Союз перебуває у важкій політичній та економічній кризі. Проте, зміцнення Євросоюзу та поглиблення європейської інтеграції залишаються ключовим пріоритетом політики Німеччини, яка продовжує відігравати провідну роль в цьому процесі. Аналіз європейської політики Німеччини протягом останніх 15 років в умовах суттєвих змін у внутрішніх та зовнішніх умовах свідчить про те, що ця політика стала більш орієнтованою на національні інтереси та більш реалістичною. Все частіше виникають розколи у колись міцному «тандемі» із Францією, який все ще розглядається як «мотор інтеграції», проте спостерігається відчутний зсув владного балансу на користь ФРН. Фактично зникла німецька підтримка менших держав-членів ЄС. Посиленню ролі Європейської Комісії та Європейського Парламенту ФРН все частіше протиставляє посилення міждержавного компоненту [2; с. 156].

Уряд Німеччини послідовно намагається зменшити власну роль головного «платника» до бюджету Євросоюзу, зберігаючи водночас вирішальний контроль над фінансовою системою ЄС із тенденцією його посилення. Це яскраво демонструє поведінка Німеччини у процесі подолання боргової кризи

Греції та фінансово-економічної кризи Єврозони, в якому ФРН хоча і бере на себе переважне фінансове навантаження, але і має вирішальний вплив на процес прийняття рішень. Тривала політична та фінансово-економічна криза Євросоюзу призвели до кардинальної зміни позиції Німеччини і щодо політики розширення ЄС. Будучи найбільш активним адвокатом двох останніх розширень, сьогодні німецька влада виступає за призупинення процесу розширення на невизначений термін з метою консолідації та поглиблення інтеграції всередині ЄС. Державам-сусідам ЄС в якості формату співробітництва пропонується лише Європейська політика сусідства, зокрема ініціатива для східних сусідів – «Східне партнерство». При цьому Берлін схильний бачити в даній ініціативі інструмент наближення держав-партнерів в економічному плані, але не в політичному. Нинішнє керівництво ФРН постійно підкреслює, що СхП слід сприймати виключно як частину ЄПС, воно має бути обмежено рамками політики сусідства без надання перспектив членства в ЄС. Зважаючи на те, що рішення про надання європейської перспективи та початок переговорів про вступ залежать головним чином від позицій держав-членів ЄС, а не від європейських інституцій, позиція німецького уряду, без сумніву, є вирішальною. Водночас, великий вплив на позицію Німеччини щодо України справляють особливі відносини Німеччини з Росією, через що ФРН уникає будь-якої можливості перетворення «українського питання» на подразливий чинник для Росії. Набуття політичної асоціації та створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з Євросоюзом на сьогодні є для України оптимальним варіантом. Для України залишається актуальним постійний моніторинг фінансово-економічних процесів всередині ЄС та Німеччині зокрема. Паралельно слід шукати шляхи налагодження та зміцнення двостороннього діалогу з Німеччиною, стан якого на сьогоднішній день можна охарактеризувати як незадовільний. Німеччина очікує від України чіткого бачення, а головне конкретних цілеспрямованих дій на шляху модернізації держави та економічної інтеграції з ЄС. У цій ситуації Україні доцільно зменшувати «моральний тиск» щодо надання перспективи членства в ЄС та активізувати системне впровадження економічних реформ [5; с. 156-157].

Список використаної літератури:

1. Иорданская Е. Расширение ЕС на Восток: позиция Германии // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 2. – С. 44–45, 67–74.
2. Кондратюк С. До питання про європейську політику ФРН // Дослідження світової політики: Збірник наукових праць. – К.: Ін-т світової економіки та міжнародних відносин НАН України. – 2002. – Вип. № 21. – С. 42–46.
3. Кривонос Р.А. Механізми формування та реалізації зовнішньої політики ФРН // Нова політика. – 1998. – № 2. – С. 16–24.
4. Кудряченко А. Об'єднана Німеччина: нові геополітичні виміри // Віче. – 2003. – № 8. – С. 36–41.
5. Погорельская С. Внутриполитические аспекты новой германской политики// Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 7. – С. 190.